

**ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
МЕДІАГРАМОТНОСТІ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД**

Реформування шкільної освіти у контексті Концепції «Нова українська школа» націлює на розвиток інтелектуальної, творчої, ініціативної особистості, здатної реалізувати себе в житті, бути успішною і сприяти розвитку суспільства. Неабияка роль у розв'язанні поставлених завдань належить школі першого ступеня, яка покликана формувати в молодших школярів ключову компетентність «навчання впродовж життя» (уміння вчитися), користуватися різними джерелами інформації, тобто бути медіаграмотними.

Теорія і практика медіаосвіти в сучасному освітньому дискурсі, що стала предметом наукового дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, активізує увагу до широкого кола проблем: психолого-педагогічні дослідження медіаосвіти (Л. Баженова, О. Бондаренко, К. Ворсноп, Н. Габор, О. Федоров та ін.); роль засобів масової комунікації у вихованні й навчанні учнів (С. Дорогий, В. Лизанчук, Т. Свистельников та ін.); вітчизняний та світовий досвід медіаосвіти (А. Дилижан, О. Нечай, Є. Черкашин).

Мета статті: розкрити інноваційний підхід до побудови підручника з читання як засобу формування в молодших школярів медіаграмотності.

З'ясуємо насамперед сутність базового поняття – «медіаграмотність»

У посібнику «Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід» цей феномен трактують як «комплекс навичок та вмінь не лише користуватися технікою мас-медіа та спілкуватися з її допомогою, а насамперед розрізняти першорядну й другорядну інформацію, абстрагуватися від надлишкової, сповна сприймати зміст, «прочитувати» підтекст і тлумачити його» [4, с. 37].

У «Резолюції щодо медіаграмотності у цифровому світі» Європейського Парламенту зазначається, що медіаграмотність: це «здатність використовувати медіа в особистих цілях і без сторонньої допомоги, розуміти та критично оцінювати різноманітні аспекти медіа, уміти виділити необхідну інформацію з величезного потоку даних, класифікувати ці дані» [2, с. 23].

Відповідно до визначення поняття, прийнятого ЮНЕСКО, медійна грамотність передбачає розуміння ролі й функцій засобів масової комунікації та інших джерел інформації в суспільстві, здатність критично оцінювати медіаконтент, взаємодіяти із засобами масової комунікації для самовираження, міжкультурного діалогу, застосовувати навички, включаючи навички у сфері інформаційних технологій, для вироблення власного контенту [3].

Відповідно до зазначеного у структурі медіаграмотності виокремлюють такі компоненти: інформаційна грамотність, яка полягає у можливості доступу до інформації, її аналізу, оцінки та інтерпретації з різних джерел; медіакультура – засоби повідомлення інформації (знань та відомостей) та її сприймання у цілому [2].

Вимоги до медійної підготовки молодших школярів окреслені у Державному стандарті початкової освіти, зокрема у змісті ключової компетентності «навчання впродовж життя», яка передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання; організацію власного навчального середовища; отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення [1].

Зазначені вимоги деталізовані в очікуваних результатах навчання мовно-літературної освітньої галузі, а саме: учень взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її для збагачення свого досвіду; висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримується норм літературної мови; досліджує індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх [1, с. 4].

У Типовій освітній програмі, створеній під керівництвом О. Савченко, мовно-літературна освітня галузь реалізується через такі змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо мовні явища», «Досліджуємо медіа», які є наскрізними для початкової школи.

Показово, що змістова лінія «Досліджуємо медіа» задекларована вперше у змісті мовно-літературної освітньої галузі. Загальна мета медіаосвіти – підготовка молодших школярів до розвивальної і безпечної взаємодії з інформаційним простором, який щільно оточує дітей змалку. Діти мають зрозуміти на конкретних прикладах, що медіа – це не природа, а засоби, які штучно створені людьми для повідомлення іншим певної інформації – знань, відомостей, фактів [5, с. 68].

У цьому документі щодо медіаграмотності визначено три базові уміння: аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах; використовувати її для збагачення власного досвіду; створювати прості медіапродукти [6, с. 6].

Деталізує ці вміння О. Савченко і розглядає їх як складник читацької компетентності учнів, структурними компонентами якої є такі: знанневий – ознайомлення учнів із сутністю понять «інформація» і «медіа» як способами збереження і передачі інформації; діяльнісний – уміння знаходити, аналізувати, інтерпретувати інформацію з різних джерел (з допомогою вчителя); уміння її оцінювати, виявляючи своє ставлення, висловлюючи різні види оцінювальних суджень; уміння створювати елементарні медійні продукти (індивідуально, у парі, в групі) [5, с. 69].

Розглянемо, як виокремлені підходи зреалізовані у підручнику з читання для 4 класу (авт. О. Савченко, І. Красуцька), який, на наш погляд, є інноваційним як за змістом, так і за структурою (табл. 1).

Таблиця 1

Медіавіконця у змісті підручника "Українська мова та читання",
4 клас (О. Савченко, І. Красуцька) [7]

Назва розділу	Тематика медіавіконця
Читаємо й розповідаємо про свої захоплення.	Види і джерела інформації. Поняття: інформація, джерела інформації, види інформації. Створення на дошці (за допомогою наліпок чи магнітів) поля інформації.
Прагнемо зрозуміти своїх предків.	Історія медіа. Поняття: медіа. Колаж «Історія розвитку медіа». Мініпроект на тему «Як медіа змінюють світ».
Збагачуємося скарбами усної народної творчості.	Колекції народної творчості. Поняття: колекція. Дослідження: «Які колекції можуть збирати люди? А яку б ти хотів/хотіла збирати?» Віртуальна екскурсія: «Музей Івана Гончара».
Захоплюємося сторінками історії України.	Кінофільми. Поняття: кінофільм, фільм, кіно, кінострічка. Які кінофільми тобі подобаються? Хто в них головні герої? Перегляд та обговорення постеру сучасного українського пригодницького фільму-фентезі, знятого Юрієм Ковальовим за мотивами однойменного роману Володимира Рутківського.
Розуміємо красу й добро.	Електронне листування. Поняття: електронний лист, е-пошта Правила безпечного електронного листування. Пофантазуй «Чи можна лист

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

	Святому Миколаєві відправити електронною поштою?»
Пишаємося рідною країною.	Як стати поінформованою людиною? Важливі правила про те, як бути поінформованою людиною. Таблиця «Запам'ятай».
Замислюємося над сторінками книжок українського письменства.	Вікіпедія і вікіпедисти. Поняття: вікіпедія, вікіпедист. Розгляд та обговорення інформаційних матеріалів.
Відкриваємо світ літературних байок, казок і п'єс.	Буктрейлер. Поняття: буктрейлер, його основні завдання. Обговорення питання: «Що, на вашу думку, може спонукати до читання вас і ваших однолітків?» Перегляд буктрейлера, присвяченому казці «Мауглі». Створення із дорослими буктрейлера до своєї улюбленої книжки.
Чуємо весняні передзвони.	Всесвітній день поезії. Розгляд обкладинок серії книжок, виданих видавництві «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА». Підбір та обговорення гасла до Всесвітнього дня поезії.
Фантазуємо, творимо і мріємо.	Мініпроект «Наша випускна стіннівка». Читання та обговорення вірша «Прощання з початковою школою».

Аналіз змісту підручника свідчить про його спрямованість на формування в молодших школярів медіаграмотності у процесі роботи з медіавіконцями, що є одним із елементів інновацій у шкільній освіті, зокрема: передбачає набуття учнями медіаумінь, структурними компонентами яких є змістовий та діяльнісний. Так, наприклад, у процесі роботи з медіавіконцями молодші школярі ознайомлюються із сутністю понять «інформація», «джерела інформації», «медіа», «кінофільм», «фільм», «електронний лист», «вікіпедія» та ін., а також з

додатковою інформацією із конкретних тем медіавіконець (види інформації; колаж «Історія створення медіа»; правила безпечного електронного листування та ін.). Процесуальний компонент представлений завданнями, які націлені на формування умінь знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел (аналіз і обговорення відомостей про Вікіпедію; перегляд фільму-фентезі, знятого Ю. Ковальовим за мотивами однойменного роману В. Рутківського, його аналіз та ін.); оцінювати, виявляючи своє ставлення, висловлюючи різні види оцінювальних суджень (запитання «Чим можуть бути цікаві нашим сучасникам колекції народної творчості?»; «Що, на вашу думку, може спонукати до читання вас і ваших однолітків?» та ін.); умінні створювати елементарні медійні продукти (мініпроект «Як медіа змінюють світ»; створення буктрейлера своєї улюбленої книжки; розгляд та обговорення інформаційних матеріалів і т. ін.); зміст медіавіконець тематично пов'язаний зі змістом розділів підручника, певним чином розкриває їх та доповнює. Наприклад, вивчаючи тему «Збагачуємося скарбами української народної творчості», діти працюють із медіавіконцем «Колекції народної творчості», яке містить такі завдання: організація віртуальної подорожі до музею, обговорення різноманітних колекцій народної творчості, обґрунтування їх актуальності в наш час; відповідає віковим особливостям молодших школярів, оскільки пробуджує допитливість, викликає інтерес та бажання працювати над вивченням матеріалу (розгляд обкладинки серії книжок видавництва «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА»); дослідницька робота: мініпроект на тему «Як медіа змінюють світ»; віртуальна подорож до Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара» та ін.).

Зазначене дає підстави констатувати, що медіавіконця сприяють формуванню медіаумінь як органічного складника читацької компетентності молодших школярів.

Таким чином, інноваційність підручників з читання як засобу медіаосвіти в початковій школі полягає в тому, що зазначені новоутворення формуються в учнів у процесі роботи з медіавіконцями, зміст яких передбачає набуття учнями медіаумінь; тематично пов'язаний з матеріалом розділів підручника; відповідає віковим особливостям молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. Початкова освіта. 2018. № 87. 37 с.
2. Жилавская И. В. Медиаобразование молодежи: монография. М.: РИЦ МГГУ им. М. Шолохова, 2013. 243 с.
3. Медиаобразование в цифровую эпоху (1999): рекомендации Венской конференции, Вена, ЮНЕСКО, 1999. URL: <http://mediagram.ru/documents/>
4. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: навч.–метод. посіб. / О. Т. Барішпольець, Л. А. Найдюнова, Г. В. Мироненко та ін.; за ред.: Л. А. Найдюнової, О. Т. Барішпольця. К.: Міленіум, 2009. 440 с.
5. Савченко О. Я. Інноваційний потенціал підручника. Український педагогічний журнал 2019. № 3. С. 65–70.
6. Типова освітня програма для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти. 2019. № 1273. 92 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf>

Баранова Тетяна
Науковий керівник – проф. Радчук Галина

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ ІЗ ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СТРЕСОВИМ РОЗЛАДОМ

В Україні вже вісім років триває напружена та стресогенна ситуація військового конфлікту, яка 24 лютого 2022 року вилилася у широкомасштабне вторгнення. Специфіка актуальної ситуації посилює істотну психологічну напругу військовослужбовців й позначається на переживанні ними багатьох психотравмуючих чинників. Вказане обумовлює розвиток в українських військовослужбовців, які беруть участь у бойових діях, чисельних емоційних розладів, зокрема, посттравматичних стресових розладів (ПТСР).

У психології посттравматичні стресові розлади вивчаються переважно з позицій емоційної сфери особистості (Ю. Александровський, Ф. Василюк, Т. Титаренко, О. Чебикін та ін.). Серед чинників виникнення посттравматичних розладів учені виокремлюють особливості реагування на стресові події (Г. Сельє), специфіку особистісного профілю (Ф. Александер, Ф. Данбар), тип соціально-психологічної дезадаптації (Н. Завацька). Дані, представлені у публікаціях, свідчать про серйозні порушення психічного стану й адаптаційного потенціалу військовослужбовців, що значно погіршує якість їхнього життя. Указане обумовлює необхідність вдосконалення шляхів і засобів надання психологічної допомоги військовослужбовцям із ПТСР.

Мета статті – обґрунтувати сутнісні особливості та основні підходи до надання психологічної допомоги військовослужбовцям із ПТСР.

У рамках посттравматичної патології М. Решетнікова, В. Ротштейн, Н. Тарабріна виокремлюють три основні групи симптомів ПТСР:

- надмірне збудження (включаючи вегетативну лабільність, порушення сну, тривогу, нав'язливі спогади, фобічне уникнення ситуацій, що асоціюються з травматичною);
- періодичні напади депресивного настрою (притупленість відчуттів, емоційне заціпеніння, відчай, безпорадність);
- риси істеричного реагування (паралічі, сліпота, глухота, припадки, нервові тремтіння) [10, с. 15-16].

О. Сальнікова наголошує, що посттравматичний стресовий стан є не просто емоційною реакцією особистості на сформовані складні обставини, а результатом складної глибинної перебудови особистості в результаті підвищення екстремальності умов її життєдіяльності. При високій вираженості посттравматичного стресового розладу змінюється структура міжособистісних відносин: спілкування збіднюється, стає субординаційно-рольовим, втрачає